

ELŐSZÓ

Az Eszterházy Károly Egyetem Filozófia Tanszéke Új kihívások az etika oktatásában – filozófiai tradíciók és alternatív módszerek címmel rendezett országos tudományos konferenciát 2017. november 23–24-én. A téma iránt érdeklődők most az ott elhangzó előadások nagy részének tanulmány formájában megírt változatát olvashatják.

A kötet első részében olyan írások szerepelnek, amelyek a filozófiai tradíciónak a témával kapcsolatos különböző dimenzióival, megközelítéseivel foglalkoznak. *Veress Károly* azt vizsgálja, hogy miként lehet megközelíteni a hagyományos etikai kérdéseket a filozófiai hermeneutika nézőpontjából. Tanulmányában elsősorban arra mutat rá, hogy Gadamer hermeneutikájában mennyire sokrétűen értelmeződik az erkölcsi tudás.

Ungvári-Zrínyi Imre azt állítja az elemzése középpontjába, hogy az erkölcsi szocializáció folyamatában hogyan működik a követelmények értelmezése és önértelmezése, a morális lényvé válásunk. Ebben a lényegileg le nem záruló processzusban két feltételt emel ki a szerző: „a morális öntudatra ébredést”, illetve „autentikus emberként való önmeghatározást”; valamint „a gyakorlati helyzetek kihívásainak vállalását” és megoldását.

Makai Péter a proximatív felelősség és a morálpedagógiai gyakorlat összefüggéseit járja körbe. A szerző azt emeli ki, hogy a proximatív felelősség a „viszonnosságon túlmutató logikára” épül, tehát egyfajta „gyakorlati aktivitás, törődés és figyelem”. A proximatív viszonynak éppen az a pedagógiai jelentősége, hogy a „morális készségek fejlődésének elsőrendű bázisa”.

Somos Róbert egy Magyarországon kevésbé ismert angol filozófus, Bernard Williams morálfilozófiai elgondolásait mutatja be azon keresztül, hogy miként lehetne ezt a sokfelé elágazó életművet az etikatanár szakos hallgatókhoz teremkenyen közelebb hozni. Az elméletibb, „szövegolvasó”, értelmező módszer mellett a szerző azt is hangsúlyozza, hogy Williams szívesen alkalmaz olyan gondolat kísérleteket, amelyeket az etika oktatásában gyümölcsözően lehetne felhasználni.

Loboczky János a művészetek kitüntetett szerepét hangsúlyozza az erkölcsi nevelésben többek között a 'Bildung' fogalmának széles körű gadameri értelmezése, Schiller esztétikai írásai és drámái, valamint Bartók Béla zenéjének morális vonatkozásainak értelmezése révén. *Valastyán Tamás* „a műalkotások etikai olvashatósága” kapcsán főként Hans Blumenberg intencióit továbbgondolva elemzi autonómia és heteronómia, a tapasztalhatóság metaforikus paradigmája, a világ olvashatósága, valamint jó és szép konkurenciájának kérdésköreit. A szerző az elméleti analízist Hölderlin *Békeünnep* című verse néhány fontos poétikai helyének értelmezésével teszi elevenebbé.

Rózsa Erzsébet bioetikai témájú tanulmánya az etikai szempont kiiktathatatlanságának tézisének komplex megközelítésben – az orvosi etikai, a biomedicinális etikai és bioetikai horizontok metszéspontján – bontja ki.

Olyan kérdéseket vizsgál sokrétűen mint például az orvos-beteg kapcsolat társadalmi és medicinális hatásai; a morális attitűd és az erkölcsi habitus kiiktathatatlansága a medicinában; a klasszikus orvos-beteg kapcsolat megváltozása; szerkezeti változások a medicinában; a bioetika mint adekvát reflexió a medicinális kihívásokra. A jövő útját a szerző az orvosi etikának a bioetikával való együttműködésében látja.

A kiadványunk második részében elsősorban az etikaoktatás alternatív módszereivel foglalkozó írások szerepelnek. *Kamarás István*, aki a hazai etikaoktatás megreformálásának egyik úttörője volt a 90-es években az Emberismeret című tantárgy kidolgozásával, itt megjelent tanulmányában egyrészt konkrét szociológiai felmérések alapján azt taglalja, hogy mi a fogadtatása annak, hogy az általános iskolában a gyerekek, illetve a szülők választhatnak az erkölcsstan és a hit- és erkölcsstan között. A szerző a számok mögött megbújó vallási, ideológiai, kulturális és politikai háttérrel is világosan megrajzolja. Külön foglalkozik azzal is, hogy a hit- és erkölcsstantankönyvek mit írnak az emberről, az ember- és erkölcsstantankönyvek pedig a vallásról. A szerző annyiban optimista, hogy szerint a jövőben számítani lehet a hittanárok és az erkölcsstant tanítók érdemi együttműködésére az oktatásban.

Thiel Katalin a személyiségetikákkal való foglalkozás fontossága mellett érvel az etikatanár-képzésben. Magát a kifejezést Heller Ágnes *Személyiségetika* című könyve alapján értelmezi, és olyan jelentős bölcseleők gondolataira hivatkozik, mint Kierkegaard, Nietzsche és Hamvas Béla. A szerző azt hangsúlyozza, hogy az etika oktatásában az „egyes paradigmatis esetek” bemutatásával lehet igazán jól illusztrálni a személyiségetikát.

Nemes László egy ritkábban érintett kérdéssel, az intellektuális erények szerepével foglalkozik a jellemnevelésben. A szerző az arisztotelészi tradíciót felelevenítve különösen a gyerekfilozófia gazdag lehetőségeit tárja elénk ezzel kapcsolatban. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy az erkölcsi nevelésben az értéktisztázás, amely leginkább elősegíti az intellektuális erények fejlesztését és a jellemnevelés egymást nem kizáró, hanem egymást erősítő területek. Ezeket pedig csak a biztos elméleti tudás mellett a korszerű, dialogikus módszereket alkalmazó tanárok képesek művelni.

Trembeczki István a diákok körében általában népszerű sci-fi filmek etikai kérdésfelvetéseinek az alkalmazását vizsgálja az erkölcsstan oktatásában, elsősorban az ökoetikai és bioetikai témák, dilemmák és kihívások tükrében. A szerző négy film (*Avatar*, *Elysium*, *Páncélba zárt szellem*, *Kör*) etikai vonatkozásait, erkölcsi kérdéseit értelmezi elsősorban az erkölcsi felelősségre kihegyezetten a globalizált tudományok és technika világában.

Bertók Rózsa és *Bécsi Zsófia* tanulmányukban az etikaoktatás kutatási hátterét nem pusztán elméletileg, hanem nagyon is gyakorlatiasan közelítik meg. A PTE etikatanár-képzése keretében elsősorban azt világítják meg szemléletesen, konkrét példákon keresztül, hogy miként lehet a gyakorlati filozófia eredményeit felhasználni az etika-, illetve erkölcsstanórákon. A korszerű módszerek alkalmazása során olyan eszközöket is kidolgoztak, melyekkel például erkölcsi

szinteket lehet mérni vagy éppen konfliktusokat megoldani. A szerzők külön foglalkoznak az etika tantárgynak más tárgyakkal (pl. matematika, biológia, testnevelés) való összefüggéseivel, azok felhasználásával az etika oktatásában.

A kötetet *Farkas Zoltán* írása zárja, aki maga is középiskolai szakvezető tanár. Munkájában azt a kérdést vizsgálja meg, hogy mit tehet az etika és a filozófia tantárgy a reflektív és diszpulzív diákokért, akik az ún. Z vagy net- és az alfa generáció korában kihívást jelentenek. A szerző még táblázatban is szemlélteti, hogy a kerettantervi követelmények és kompetenciák hogyan jelennek meg az említett generációs kihívások szemszögéből. Összegzésképpen arra is felhívja a figyelmet, hogy fontos lenne a filozófia és etika iránt fogékony diákok felkarolása, mivel gyakran még a kortársaik is „deviánsnak” minősítik őket, pedig például az egyes témák komplexebb megközelítése éppen rájuk jellemző inkább.

Mint az említett konferencia egyik szervezője és e kötet szerkesztője jó szívvel tudom ajánlani ezt a sokszínű kiadványt mindazoknak, akiknek szívügye az etika oktatása és az etikatanár-képzés. Azt pedig csak remélhetem, hogy az itt megjelenő tanulmányok hozzájárulnak a témával kapcsolatos diszkussziókhoz, eredményes módszertani eljárások elterjedéséhez, végső soron ennek az egyszerre tradicionális és aktuális oktatási-nevelési területnek az elméleti és módszertani gazdagodásához.

Loboczky János